

Marcin S o b o ń, *Międzynarodowy obrót bronią konwencjonalną. Bezpieczeństwo, polityka, społeczeństwo*, Fundacja na rzecz Czystej Energii, Poznań 2017, ss. 275.

Polską literaturę naukową poświęconą problematyce badań nad wpływem broni palnej na bezpieczeństwo tworzy względnie nieliczny zbiór prac naukowych. Pomimo faktu, iż w polskim piśmiennictwie odnaleźć można szereg monografii czy artykułów naukowych poświęconych broni palnej albo naukom o bezpieczeństwie, zaledwie kilku autorów podejmuje się badań w zakresie wpływu broni palnej na bezpieczeństwo. Jednym z nich jest Marcin Soboń, który w prezentowanej monografii, postawił sobie za cel określenie wpływu obrotu bronią konwencjonalną na bezpieczeństwo międzynarodowe oraz trwanie konfliktów.

Praca, składająca się z pięciu rozdziałów, opisuje geopolitykę handlu bronią, globalny rynek handlu nią, problematykę kontroli i przeciwdziałania proliferacji broni konwencjonalnej, społeczne implikacje rozpowszechniania jej oraz charakterystykę dostępu do broni w poszczególnych państwach. Warto podkreślić, że bibliografia zawiera 164 monografie oraz 130 artykułów naukowych. Uzupełniają ją wartościowe źródła w postaci 30 raportów instytucji badawczych, 3 filmów dokumentalnych oraz 9 portali internetowych. Zastosowanie przystępnego języka oraz przedstawienie danych w formie przejrzystych wykresów i tabel powoduje, że lektura 254 stron nie nuży czytelnika.

Autor porusza wiele zagadnień, bardzo istotnych w aspekcie współczesnego wpływu broni konwencjonalnej na bezpieczeństwo. Należy do nich w szczególności możliwość samodzielnej produkcji broni palnej za pomocą drukarek 3D, trudność klasyfikowania uzbrojenia jako ofensywnego albo defensywnego czy technologie podwójnego zastosowania. Autor posłużył się ujęciem definicyjnym broni dotyczącym jej użyteczności. W kontekście problematyki badawczej monografii, szczególnie wartościowe jest przedstawienie charakterystyki funkcjonowania współczesnych przedsiębiorstw zbrojeniowych zmagających się zarówno z konkurencyjnością rynków, jak i z wyzwaniem strategicznymi narzucanymi przez państwa. Rozbudowany opis branży zbrojeniowej USA, wraz rozważaniami nad amerykańską kulturą posiadania broni, bardzo dobrze obrazuje

skomplikowany system nacisku na spółki zbrojeniowe, będący rezultatem zarówno ruchów społecznych posiadaczy broni, jak i lobbingu czy oddziaływania organizacji politycznych. Autor wskazał zespół różnorodnych czynników wpływających na dynamikę i kierunki rozwoju handlu bronią konwencjonalną w XX i XXI wieku. W szczególności wymienić należy korzyści skali osiągnięte przez ZSRR podczas masowej produkcji broni czy zdolność USA do wykorzystania dywidendy pokoju w celu maksymalizacji zróżnicowanych korzyści. Ujęcie handlu bronią konwencjonalną jako narzędzia miękkiej siły państw stanowi inspirujący element pracy. Określając wpływ obrotu bronią konwencjonalną na bezpieczeństwo międzynarodowe, autor poruszył interesujące zagadnienia, zwłaszcza przekształcanie maszyn codziennego użytku do celów militarnych. Wskazując strategiczne cele, kierunki oraz skalę handlu bronią konwencjonalną, podkreślił zdolność państw do realizacji celów strategicznych poprzez wzniecanie, podtrzymywanie lub próby wygaszania konfliktów. Całość problematyki dopełniają trafne uwagi na temat rezultatów ograniczenia dostępu do broni konwencjonalnej Republiki Weimarskiej czy Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii. Wartość dodaną pracy stanowi rozdział piąty, zawierający spostrzeżenia o systemach prawnych regulacji dostępu do broni palnej, w tym także o systemie regulacji prawnych obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej.

Zdaniem recenzenta, rozpatrywanie problematyki funkcjonowania przedsiębiorstw zbrojeniowych nie powinno opierać się na przeświadczeniu o istnieniu wolnego rynku obrotu bronią palną. Rola państw w kontroli spółek zbrojeniowych w praktyce uniemożliwia przedsiębiorstwom funkcjonowanie w warunkach konkurencyjności charakterystycznej dla wolnego rynku. Nie ulega wątpliwości, że sprzedaż technologii militarnych, najistotniejszych z perspektywy strategicznej, jest blokowana w celu utrzymania przez państwo przewagi technologicznej sił zbrojnych nad potencjałem militarnym innych państw. To rynek cywilny stwarza dla przedsiębiorstw przestrzeń działalności zbliżonej do modelu wolnego rynku, regulowanego wyłącznie prawami popytu i podaży. Recenzent nie zgadza się ze stwierdzeniem, że broń (rozumianą kontekstualnie jako broń palna) „zaprojektowano do zabijania”. Gdyby celem konstruktorów broni palnej było wyłącznie pozbawianie życia, użytkownicy broni posługiwaliby się najpowszechniej bronią zasilaną pociskami generującymi co najmniej kilka tys. J energii kinetycznej, pociskami typu dum-dum, pociskami zawierającymi niebezpieczne dla życia substancje czy bronią samo-

czynną w systemie bezodrzutowym. Tymczasem większość ręcznej broni krótkiej jest zasilana pociskami, których energia kinetyczna nie przekracza 1000 J. Zastosowanie pocisków szczególnie niebezpiecznych wiąże się z bardzo poważnymi sankcjami. Większość konstrukcji strzelb, rewolwerów (oraz niektóre konstrukcje pistoletów maszynowych, karabinków, karabinów) dostosowanych jest do strzelania nabojami gumowymi lub innego typu amunicją minimalizującą ryzyko zadania śmiertelnie groźnego postrzału. Recenzent nie zgadza się także ze stwierdzeniem, że do wytworzenia broni palnej wystarczy dostęp do „przeciętnie wyposażonego garażu”. W takich miejscach niezwykle rzadko występują urządzenia służące obróbce stalowych elementów, pozwalające na produkcję precyzyjnych elementów mechanizmu broni z twardych stopów metali. Ponadto konstrukcja większości typów broni jest bardzo skomplikowana, co pociąga konieczność posiadania specjalistycznej wiedzy rusznikarskiej. Do wad monografii zaliczyć należy niewłaściwy sposób klasyfikacji broni palnej. Z uwagi na odmienną konstrukcję, wynikającą z zasilania nabojem pośrednim, nie istnieje możliwość klasyfikowania jakiegokolwiek karabinka szturmowego jako pistoletu maszynowego (wykorzystującego naboje pistoletowe). Również klasyfikowanie karabinka AK jako karabinu maszynowego nie pokrywa się z rodzajem wykorzystywanego pocisku oraz zamysłem konstruktorów (którzy dążyli do wytworzenia lekkiego, indywidualnego, samoczynnego karabinka szturmowego piechoty, uzupełniającego manewrowością siłę ognia karabinu maszynowego PK). Nie ulega wątpliwości, że wykorzystanie broni palnej przez różne plemiona przyczynia się do wzrostu liczby ofiar konfliktów zbrojnych pomiędzy nimi. Jednakże broń jest wyłącznie narzędziem; przykład ludobójstwa w Rwandzie poświadcza o możliwości przeprowadzania czystek etnicznych na masową skalę za pomocą broni białej. Zdaniem recenzenta, uzasadnione jest wskazywanie na handel bronią jako narzędzie podsycania konfliktów międzyplemiennych, nieuzasadnione zaś jest wskazywanie na broń palną jako źródło konfliktów.

Monografia zawiera liczne sformułowania skłaniające do pogłębionej refleksji. Autor porusza w szczególności bardzo istotną kwestię hipotetycznego związku posiadania broni palnej oraz zdolności człowieka do przemocy. Pomimo faktu, iż autor nie wskazuje na istnienie albo brak istnienia określonego związku pomiędzy zjawiskami, sposób przedstawienia problemu pozwala czytelnikowi na dostrzeżenie szerokiego spektrum tej problematyki. Odwołując się do opraco-

wań specjalistycznych, szacujących liczbę cywilnie posiadanej broni palnej na świecie, autor równolegle zwraca uwagę odbiorcy na fakt, że zaledwie 9 proc. broni palnej będącej w rękach prywatnych podlega jakiegokolwiek kontroli organów państw. W aspekcie jej wpływu na bezpieczeństwo międzynarodowe, zestawienie charakterystyk systemów regulacji posiadania broni palnej z analizą specjalistycznych opracowań pozwala na dotarcie do wielu niuansów problematyki realizacji procesu bezpieczeństwa w zakresie posiadania broni palnej.

Monografia *Międzynarodowy obrót bronią konwencjonalną. Bezpieczeństwo, polityka, społeczeństwo* stanowi interesującą pozycję wypełniającą niszę w polskiej literaturze poświęconej naukom o bezpieczeństwie. Książkę tę należy polecić zwłaszcza osobom dążącym do zdobycia podstawowej wiedzy w zakresie międzynarodowego handlu bronią konwencjonalną. Ujęcie problematyki obrotu bronią konwencjonalną jako narzędzia polityki pozwala zaklasyfikować monografię jako pozycję, którą powinny zainteresować się wszystkie osoby dążące do zgłębiania wiedzy w zakresie nauk o bezpieczeństwie oraz nauk o polityce w aspekcie międzynarodowego obrotu bronią konwencjonalną.

Aleksy Borówka
Wrocław